

350 anys al teu costat

EXPOSICIÓ
Memòria de l'antic
Hospital de Santa Caterina

Espai Santa Caterina
i passatge d'Aristides Maillol
Del 9 de juny al 12 de novembre
de 2016

L'Hospital i la ciutat

350 anys
al teu costat

Plaza del Hospicio. RTV, col. Any 1919 ca.
Ajuntament de Girona, CRDI.

Plaza del Hospicio. Museu Ferraguti, Any 1911-1916.
Diputació de Girona, DSSM.

Un edifici monumental, un símbol ciutadà

Commemorar els tres-cents cinquanta anys de l'Hospital de Santa Caterina és aturar-nos a recordar un passat i una història en què els valors assistencials i cívics han estat fonamentals i encara avui en constitueixen l'essència.

L'Hospital de Santa Caterina va funcionar durant més de tres-cents anys. Avui és un record del que va ser: d'una banda, una institució centenària al servei dels gironins i, de l'altra, un conjunt monumental i una fita visual icònica a la ciutat. Des de l'any 2010, acull la seu de la Generalitat a Girona, i conserva el seu caràcter ciutadà i l'esperit de servei a la ciutadania com a ric llegat.

Arrambadors del vestíbul, Martí Blau, Any 2016.
Generalitat de Girona.

Els arrambadors del vestíbul, una de les singularitats de l'Hospital

Les parets de les grans sales de l'Hospital estaven protegides per arrambadors de *rayola de València, que's fa a Barcelona*. Entre el febrer de 1677 i el febrer de 1678, els administradors de l'obra van comprar 75 sarrions de rajoles decorades, blaves, verdes i blanques, a Llorenç Passoles. Se'n féu el transport des de Barcelona a Sant Feliu de Guíxols amb vaixell, i de Sant Feliu de Guíxols a Girona per mitjà de traginers amb carros. Les rajoles secundàries (rajoles primes per a les voltes, rajols pintats per posar entre els cairons,...) provenien d'una rajoleria local, la de Bernat Romagós, de Palau-sacosta.

Castells, N. et al., *L'Hospital de Santa Caterina*,
Diputació de Girona, Girona, 1989, pàg. 57.

L'Hospital i la ciutat

350 anys
al teu costat

Excavacions arqueològiques a la plaça de l'Hospital. Universitat de Girona. Any 2005. Generalitat de Catalunya.

Vista de l'Hospital de Santa Caterina. Autor desconegut. Any 2005. Diputació de Girona. INSPAI.

Exterior de l'Hospital de Santa Caterina vist des de la Gran Via de Jaume I. Sebastià Martí Cabré. Any 1986. Diputació de Girona. INSPAI.

Vista aèria de la plaça de l'Hospital després de les obres d'enderroc dels habitatges que van donar lloc a la plaça de Prosper Fabra. Josep Bad Majoral. Any 1987. Ajuntament de Girona. CRDA.

Un llegat patrimonial, una herència immaterial

El 16 de maig del 1666 es va col·locar la primera pedra de l'Hospital de Santa Caterina. Els cronistes del moment diuen que l'acte fundacional es va celebrar amb una gran cerimònia, i que hi van assistir els més alts dignataris de la ciutat, civils i religiosos, en unes festes d'extraordinari lluïment i àmplia participació.

“En nom de Déu. Amén. Avui, diumenge, dia 16 de maig, a l'any 1666, essent papa santedat Alexandre VII, pontífex òptim i suprem, en l'any onzè del seu pontificat, i regnant la Majestat catòlica i reial de Carles II, per la gràcia de Déu rei de Castella, d'Aragó, [...] i la sereníssima senyora Na Marianna reina, sa mare i tutora, i governadora general, l'Il·lustríssim i Rvdm. Sr. en Josep Ninot, per la gràcia de Déu i de la Seu Apostòlica, bisbe de Girona, i conseller reial i assistent de dita Sa Santedat, ací va posar aquesta primera pedra [...] sots la invocació de santa Caterina, verge i màrtir per a l'Hospital dels pobres malalts”.

Marquès Casanovas, J., «Síntesi històrica de l'Hospital de Girona», *Revista de Girona*, núm. 89 (1979).

L'entorn de l'Hospital, cruïlla de dos mons

“L'edifici [...] de l'Hospital de Santa Caterina ha aglutinat i aglutina al seu entorn un petit món carregat d'història i significació ciutadana. Això que avui és una estranya i sorollosa avinguda, un carrer que porta insòlitàment el nom de dues places, havia estat en altre temps un silenciós reducte dotat d'una forta personalitat. A través de dos carrers estrets, farcits de petites botigues i d'obraders d'oficis tradicionals, hom passava de la riba esquerra de l'Onyar fins a la plaça de l'Hospital i d'allà al límit obligat de la muralla, situada a la ratlla del que avui és la Gran Via”.

Aragó, N.-J., «L'entorn de l'Hospital, cruïlla de dos mons», *Revista de Girona*, núm. 89 (1979).

Respecte per la història viscuda

El vell nou Santa Caterina, resum arquitectònic del que som: una proa i una àncora, una projecció i un llast, la modernitat metàl·lica estirant el vell catxalot barroc.

Josep Pujol i Coll, «Proa i àncora» *El Punt*, 27 abril 2010.

Atenció al malalt

350 anys
al teu costat

Accés a l'edifici Principal de la Higiene pel pati de l'Hospital. Foto Llac. Any 1928.
Ajuntament de Girona. CRD.

Atenció mèdica en un consultori amb el suport d'una paül, Marri Masferrer, Any 1955.
Ajuntament de Girona. CRD.

Servei de menjador als malalts de l'Hospital amb el suport d'una paül, Marri Masferrer, Any 1955.
Ajuntament de Girona. CRD.

Entrada d'un malalt, Marri Masferrer, Any 1947.
Ajuntament de Girona. CRD.

Les dècimes: precursors dels cartells i eslògans del nostre temps

Les dècimes eren poemes morals de 10 versos que es penjaven als passadissos de l'Hospital durant el segle XVIII i XIX. Reflecteixen l'esperit de l'assistència i la caritat, inherent a la institució:

Se admeten tots los malals...

A tots toca la funció...

Se admeten tots los malals
En est lloch sense exepció
Tampoc se fa distinció
En tota espècie de mals:

Atots toca la funció. Tots tenim part ab la festa,
pues a tots la casa aquesta arreplega amb devoció.
Aquest any la possessió tenim per acas nosaltres.

Tots quan entren són iguals
A tots en son trist dolor
Se procura consolar,
Y sas penes minorar
Al humà, y benèfich cor.

Un altre any potser vosaltres aquest lloch ocupareu
y cregau que com fareu vos faran despres altres.

Arxiu General de la Diputació de Girona (AGDG),
Fons Diputació, Sèrie «Poesies Murals», núm. 9 i 66.

Les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, les ànimes i les mans dels malalts

Les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, orde religiós femení dedicat a l'assistència de pobres, van estar presents a l'Hospital des del 1913 fins al 2003. En van ser les ànimes i les mans, servint espiritualment i físicament els malalts, durant noranta anys.

L'ànima de l'Hospital de Santa Caterina

L'Hospital va néixer i viure amb l'esperit de visitar i cuidar els malalts, donar menjar al famolenc, donar beure a l'assedegat, donar allotjament al pelegrí, vestir el nu, alliberar el captiu i enterrar el mort.

Gironella Delgà, A. «L'Hospital Santa Caterina de Girona: un model de racionalització de la caritat (de mitjan segle XIV al segle XV)». Girona, Universitat de Girona, 2004.

Atenció al malalt

350 anys
al teu costat

Sala de Maternitat, Antic Hospital, Any 1942.
Ajuntament de Girona. CRDE

Atenció neonatal, Martí Manóvil, Any 1956.
Ajuntament de Girona. CRDE

Personal sanitari a la Maternitat de l'Hospital, Antic Hospital, Any 46.
Ajuntament de Girona. CRDE

Tants ingressos, tantes curacions,... tant de brogit!

L'any 1838 van ingressar a l'Hospital de Santa Caterina més de 1.000 malalts. Exactament en foren 1.061. D'aquests, 145 moriren, 844 van recuperar la salut i 72 continuaren a l'hospital.

Aquest nombre d'ingressos en aquelles dates era prou elevat si tenim en compte la població de Girona: el padró de 1836 dóna una xifra propera als 9.000 habitants.

Ribas Serra, P., «Seguint els passos d'una administració»,
Revista de Girona, núm. 89 (1979).

Les dones donades, qui sentien vocació per cuidar dels malalts

Les donades de l'Hospital eren dones que, per amor a Déu, es donaven a l'Hospital, als seus pobres: a més de tots els seus béns hi donaven la seva persona. [...] En elles s'unien les dues vessants de la caritat, la de qui dona i la de qui rep (l'Hospital els donava tot el que necessitaven per viure –lit, menjar, vestit i calçat– diebus omnibus vite mee tam in sanitate quam in infirmitate): donaven els seus béns i eren acollides.

Aquest esperit es transmet a les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül.

Gironella Delgà, A. «Dones als hospitals medievals: les donades de l'Hospital de Santa Caterina de Girona», *Moments històrics de les dones a Catalunya*, Biblioteca Virtual de Investigació Duoda, 2013, <http://www.ub.edu/duoda/lbvid/text.php?doc=Duoda:text:2013.07.0010> [Consulta: 2 maig 2016]; Miret Sans, J. *Les cases de Templers i Hospitalers en Catalunya*. Barcelona: Impremta de la Casa Provincial de Caritat, 1910.

Amarats d'Hospital, impregnats de la sentor de la magnòlia

El 18 de setembre del 2004 es va dur a terme la darrera fase del que havia estat un llarg i laboriós procés: el trasllat dels pacients. S'enduren la sentor de la magnòlia, que els va acompanyar en el seu procés de guariment. Al Parc Hospitalari Martí i Julià hi descobriren també una magnòlia, que fou plantada el juny del 2001, i va donar el tret de sortida a les obres del nou centre hospitalari.

Melangiosa sentor, símbol de l'hospitalitat i vocació de servei de l'Hospital des dels seus orígens.

Astorech, N., «Vuit segles d'hospitalitat. L'hospital Santa Caterina va néixer per ajudar els pobres i ara és un hospital modern que atén malalts» *El Punt*, 3 de febrer de 2013.

Laboratoris, sales d'operacions i farmàcia

350 anys
al teu costat

Sala d'Operacions. Foto Esc. Any 1939 ca.
Diputació de Girona. 1937/38

De la beneficència als serveis mèdics

Tant l'Hospici com l'Hospital eren mirats una mica de reüll per la ciutadania. Tothom entenia que eren institucions benemèrites, que havien d'existir, que prestaven un gran servei. Però ningú s'hi hauria volgut acollir, si no era per extrema necessitat. Fins i tot hi havia persones a qui feia un cert respecte passar-hi pel davant. [...] A molts els marejava l'olor de desinfectant que deien que es notava en passar per davant de l'Hospital.

[...] Durant molt temps es considerava un centre d'acollida per als que no tenien mitjans per passar a casa les seves malalties, o per als que ni tan sols tenien casa on residir.

Moltes famílies haurien considerat una vergonya que un dels seus membres morís a l'Hospital. Aquell centre era per als pobres de solemnitat. [...] Ja ben entrat el segle XX canvia notòriament el concepte d'Hospital. S'hi organitzaven serveis amb un mòdic pagament, cosa que eliminava l'apel·latiu d'«Hospital de pobres». I s'hi instal·laren algunes habitacions individuals de pagament, fet que motivà la utilització dels serveis hospitalaris per persones que abans no els haurien acceptat. Fins i tot un president de la Diputació volgué ser operat en aquest Hospital.

Mirambell, E., «D'Hospital de pobres a seu del govern». *Diari de Girona* (18 d'abril de 2010).

Farmàcia. Foto Batlle Prats. Any 1960.
Ajuntament de Girona. CEIG.

Les fórmules i els remeis de l'apotecaria: tresors manuscrits de l'oficina de farmàcia

Atesa la aprovació a ells dits Jurats feta de la persona de Joan Sobirà apotecari jove de mossèn Moner apotecari de Gerona, lo elegexen en apotecari del hospital ab salari de un ducat quiscun any» [documentat entre els 50 noms d'apotecaris des del segle XV].

Batlle Prats, LL., «Metge, Apotecari i Capellà al servei de l'antic Hospital de Santa Caterina», *Revista de Girona*, núm. 89 (1979)

Les fórmules

El doctor Josep Porcalla, -el mateix que va costejar l'enllosat del pati de l'Hospital el 1881-, va redactar la fórmula d'una píndola contra el *ball de Sant Vitor*, que contenia «extracte de beleño o herba queixalera o herba de la Mare de Déu, extracte de belladona i flors de zinc». Més endavant hi afegí «medicació anti-corea a base de càmfora, oli de camamilla i esprit volàtil de banya de cérvol».

Juan Casademont, I., «Ampliació de continguts històrics i expositius de les sales de visita de l'antic Hospital de Santa Caterina de Girona». Girona, Museu d'Art de Girona, 2015.

Laboratoris, sales d'operacions i farmàcia

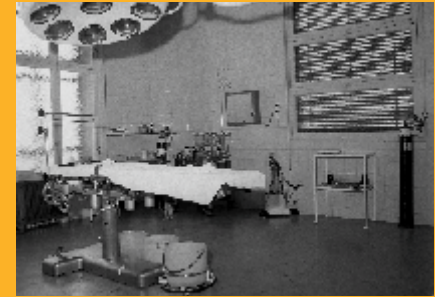
350 anys
al teu costat

Laboratori de l'Hospital. Antic Avenç, any 1920 ca.
Diputació de Girona, INSPH.

Instal·lació d'energia a l'Hospital. Muntat Dargatzis. Any 1910-1914.
Fundació Masnou. Generalitat de Girona.

Sala d'operacions. Santa Clara Prats. Any 1960.
Ajuntament de Girona, CRDI.

Antiga sala de perris de l'Hospital. Ferrer Llac. Any 1930 ca.
Diputació de Girona, INSPH.

Sala de tractament amb radiofotografia. Miquel Baulieu. Any 1970.
Diputació de Girona, INSPH.

La Triaca Magna

Ungüent compost per més de 64 ingredients, entre els quals hi havia carn d'escurçó, opi, diverses arrels i extractes de flors i plantes. S'emprava com a antídote contra els verins i com a panacea universal. No totes les farmàcies l'elaboraven; era un privilegi reservat a certes aptecaries.

Jou, M., «Llibres de l'antiga Farmàcia de l'Hospital de Sta. Caterina», *Quaderns de Treball Associació Arqueològica de Girona*, 1992, núm. 7, Juan Casademont, I., «Ampliació de continguts històrics i expositius de les sales de visita de l'antic Hospital de Santa Caterina de Girona». Girona, Museu d'Art de Girona, 2015.

La Triaca Magna. Martí Blau. Any 2010. Generalitat de Girona.

L'exercici de la medicina a la primeria del segle XX

Ho feia, moltes vegades, en unes condicions ínfimes, molt sovint fins i tot a les fosques o a la penombra d'unes candeles i ciris o entre el baf d'unes llànties d'oli que sostenien un hermano, car així eren nomenats els infermers, o bé una hermana de Sant Joan de Déu [...], mentre un altre confrare esquivava les mosques amb un ventall [...]

Així, molt d'estar per casa, reduïa fractures, practicava amputacions i operava hèrnies. Abans d'adoptar el guix per a les embenadures havia utilitzat silicats i s'havia vist voltat d'aparells complicats i arcaics [...], sense oblidar d'esmentar xerracs i serres; trepants i estisores; cauteris i vesicatoris; ventoses i xeringues per clisteris, fins a purgants i vomitius, la traiga magna, sagnies i sangoneres ...

Pascual Carbó, P., «Fortuna i desventura del D. Pascual i Prats» *Revista de Girona*, núm. 75 (1976).

L'Hospital encalça els avenços de la medicina

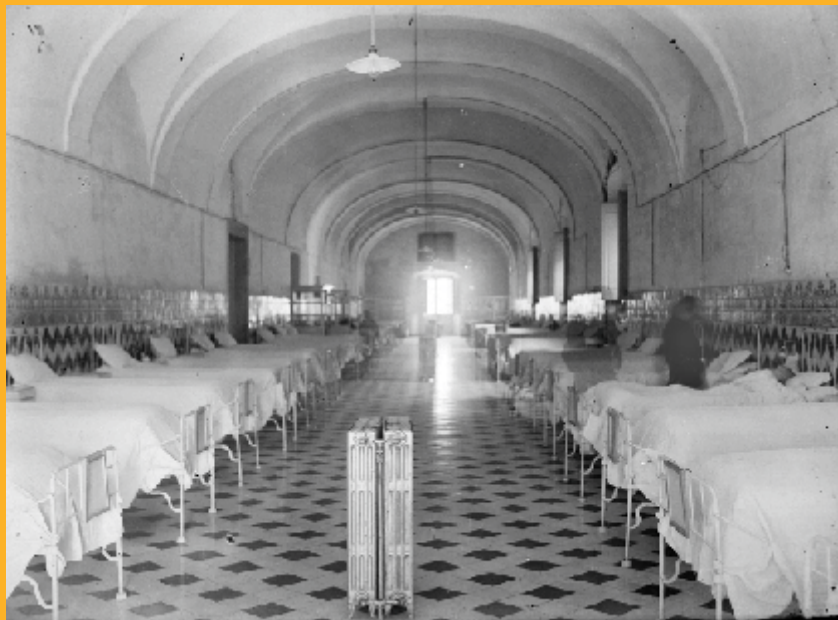
Durant el segle XX, l'Hospital de Santa Caterina viu una profunda transformació: passa de la beneficència a oferir serveis mèdics especialitzats. S'impulsa la creació de nous serveis i millora d'instal·lacions: un dispensari antituberculós, servei de raigs X, sales de cirurgia, sales d'operacions i postoperatòries, sales de cura, laboratori,...

L'any 1985 esdevé hospital de referència en l'àmbit de la ginecologia i l'obstetrícia, i també de l'oncologia a les comarques gironines. En aquest context, arriba la bomba de cobalt, que oferirà un servei oncològic suprahospitalari molt esperat.

Gil Tort, R.M., *L'assistència sanitària*. Girona: Diputació de Girona, 200, «Quaderns de la Revista de Girona», 112.

La vida a l'interior

350 anys
al teu costat

Sala de malalts de l'Hospital. Antic document, Any 1926, ca.
Diputació de Girona. INSPH.

Aquests atuells ens parlen d'un temps en què hom menjava sopes i farinetes quan podia...

Entre les peces de ceràmica localitzades a l'Hospital de Santa Caterina durant les excavacions, s'han trobat més d'un miler i mig de setrills (un tupí amb una àmplia obertura a la part superior, amb una nansa per permetre de subjectar-lo i un galet per on sortia el líquid, amb l'interior envernissat). Hom pensa que podria tractar-se de biberons per donar aliment als malalts.

Unes altres peces presents als carcanyols (l'espai buit entre volta i volta) de les llargues i amples sales de l'Hospital són els orinals, de parets altes i de gran obertura per evitar d'errar el tret al malalt i dues nanses que permetien d'aixecar-lo.

També s'hi han trobat càntrics, normals i d'hivern. Els d'hivern són petits i totalment envernissats per evitar que l'aigua es refredi més. També han aparegut objectes amb què se servia el menjar: plats i escudelles decorades amb una magrana, un ocell, una espiral o una palma i de color verd, groc i marró, així com escorredores, safates, bacins, mesures, gerres, olles, plats...

Callavé, S. et al., *Entre l'hospici i l'hospital. Evolució urbanística d'un sector de Girona: el carrer de Savaneres (Girona, Gironès)*. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Barcelona, 2007, «Excavacions arqueològiques a Catalunya», 19.

Antiga sala de la bugada de l'Hospital. Antic document, Any 1920-1930.
Ajuntament de Girona. CRD.

Antiga cuina de l'Hospital. Antic document, Any 1920.
Diputació de Girona. INSPH.

Fragments de vides

*[...] Dides i orats,
monges i infermers,
metges i malalts,
pediatres i oncòlegs,
estadants i visitants,
els vius i els morts,
les victòries i les derrotes [...]*

Pujol Coll, J., «Records de l'antic Hospital de Santa Caterina»
Revista de Girona, núm. 280 (2013).

Servei de bugaderia de l'Hospital. Lluís Serra i Masferrer. Octubre de 1990.
Ajuntament de Girona. CRD. - Foto El Dia.

Cuina de l'Hospital. Miquel Bardós. Any 1987.
Diputació de Girona. INSPH.

També hi havia:
les mestresses de la pulcritud,
les bugaderes, les cosidores,
les planxadores, les cuineres, ...
Els altres serveis de l'Hospital

Amb les remodelacions de l'interior de l'edifici al segle XX, s'habilità una bugaderia, un cosidor, un planxador i una cuina nova. Les obres a l'Hospital continuaran...

Gil Tort, R.M., *L'assistència sanitària. Girona*, Diputació de Girona, 2004, «Quaderns de la Revista de Girona», 112.
Castells, N., et al. *L'Hospital de Santa Caterina*, Girona, Diputació de Girona, 1989.

Sala de malalts de l'Hospital. Autor desconegut. Any 1920 ca.
Diputació de Girona. INSDH.

Sala de malalts de l'Hospital. Autor desconegut. Any 1920 ca.
Diputació de Girona. INSDH.

Vespreja. La calma. La solitud.

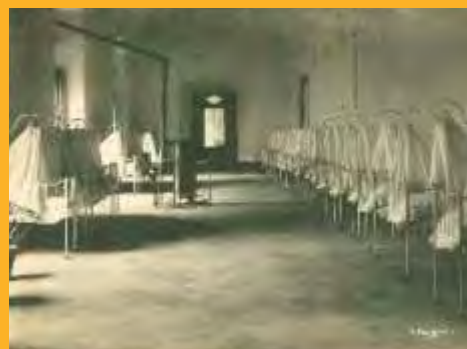
A l'hora baixa, el lloc solia ésser solitari. Encara que la finalitat dels edificis que la formava tenia poca amenitat, feia bo d'estar-hi. Hi havia una pau, una quietud profunda. Se sentia una xerradissa d'ocells en els arbres. De vegades, una dona vella, vestida de negre, entrava a la porta fosca de l'església de l'Hospital. Un hospicià, amb una gramalla o bata fins als peus, de color d'ala de mosca, travessava la plaça.

Pla, J., *El quadern gris*. Barcelona, Edicions Destino, 1966.

Ordinacions fetes per la bona curació dels malalts

Les Ordinacions fetes per la bona curació dels malalts, del 1687, establien els drets i els deures de cada estament que participava en la vida hospitalària: indicacions generals sobre l'alimentació dels malalts, l'obligació «que los malalts sien visitats dos vegades lo dia»,... Les del 1706 defineixen les competències del prior, del procurador i màxim responsable del funcionament de la casa, del Curat, Metge, Cirurgià, Apotecari, Infermés, Cambrers, Traginer, Pasticer o Forner, Dides [...]

Castells, N., et al. *L'Hospital de Santa Caterina*. Girona, Diputació de Girona, 1989; Ribas Serra, P., «Seguint els passos d'una administració», *Revista de Girona*, núm. 89 (1979).

Sala de malalts de l'Hospital. Autor desconegut. Any 1920 ca.
Diputació de Girona. INSDH.

L'Hospital de Santa Caterina llueix d'endins cap enfora

L'Hospital de Santa Caterina llueix d'endins cap enfora. Reclama calma i silenci. Hi ha malalts. Els moviments s'hi tornen discrets. L'home que passa; el colom de l'escala; el lleuger moviment de les magnòlies. Aquestes pales que es belluguen en honor a la santa. L'empremta de l'home.

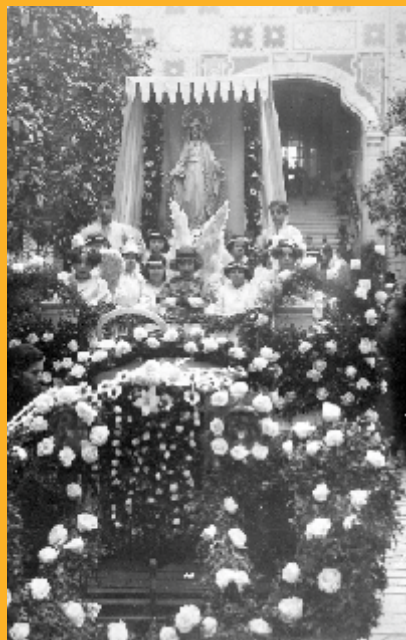
Masferrer Mascort, M., «L'Hospital de Santa Caterina 1679-2004: Fragments de memòria». Girona, Hospital Santa Caterina, 2004.

L'Hospital, visitat i celebrat

350 anys
al teu costat

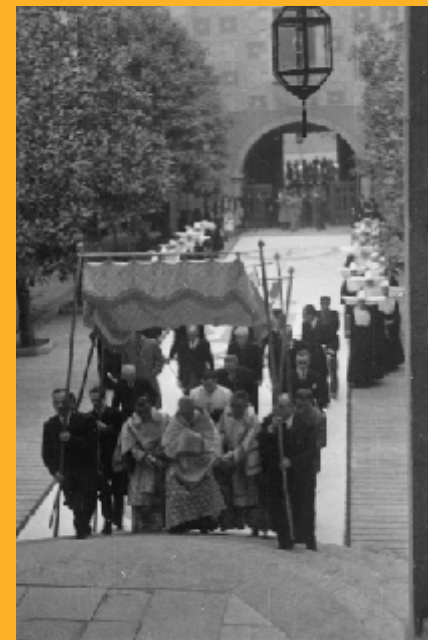
Evocació al pati de l'Hospital, Martí Masferrer, Any 1947. Ajuntament de Girona, CRDL.

Celebració de la festivitat de la Mare de Déu de la Medalla Miraculosa, venerada a l'església de l'Hospital de Santa Caterina, Antoni Abocanig, Any 1927. Ajuntament de Girona, CRDL.

Visita al pati general de l'Orde de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paul a l'Hospital de Santa Caterina, Narcís Sureda, Any 1950 ca. Ajuntament de Girona, CRDL.

Processó al pati de l'Hospital, Martí Masferrer, Any 1947. Ajuntament de Girona, CRDL.

So del Hospital General de Santa Catalina Verge y Màrtir, 1847

[Inscripció del morter de bronze de la Farmàcia]

*No ets tu qui entres a l'Hospital. És l'Hospital qui t'acull.
Les portes cansades de segles grinyolen esperances
i vetllen com a gegants tota la casa.
Traspasseu el llindar. No noteu el cor que s'eixampla?
No sentiu com us omple l'harmonia de l'escalinata,
la volta, la mesura del replà, les reixes laterals de ferro,
els fanals, la porta de vidre, la llum que us espera?
S'alcen els ulls i les magnòlies,
i l'escalinata us empeny cap al cel,
les columnes salomòniques, coïrades de raïms,
sostenen el segon pis i el cel.*

Masferrer Mascort, M., «L'Hospital de Santa Caterina 1679-2004: Fragments de memòria»
Girona, Hospital de Santa Caterina, 2004.

La ciutat festeja amb tota solemnitat l'església de l'Hospital

*El dia 28 de desembre de 1679, dia dels Sants
Innocents, se féu la translació del santíssim
sagrament a l'església nova de Santa Caterina de
l'Hospital de la present ciutat, com se segueix:
Tocades les dues hores, acudiren (a la Catedral)
los religiosos, les confraries amb les banderes,
gegants, dracs, guila, i los senyors jurats
consistorialment amb les trompetes, dues cobles de
músics, i la música sorda... Es començ la processó a
dos quarts de tres [...]. Davant anaven trenta
atxes amb escuts de la ciutat, portades per trenta
beneficiats de l'església; portaven lo tàlam los
jurats de la ciutat i proboms [...]*

Marquès Casanovas, J. "Síntesi històrica de l'Hospital de Girona"
Revista de Girona, núm. 89 (1979).

Volta, mira y remira la Quadra de l'Hospital

Volta, mira i remira
La Quadra del Hospital,
Yveurás, que de tot mal
Está talqual provehida;
Un gemega, altre suspira
Laltre riu, esveritat
Lo Hospital ab caritat
A tot Pobre remedia
Per lo que tothom deuria
Usar ab ell, de pietat.

Arxiu General de la Diputació de Girona, Fons Diputació
Sèrie «Poesies Murals», núm. 26

L'Hospital, visitat i celebrat

350 anys
al teu costat

Visita del consellero de Medicina, Antoni de Guzmán - Any 1916.
Diputació de Girona, INSPH.

Visita del president Macià amb motiu de la inauguració de la Clínica d'Infància de l'Hospital. - Any 1933.
Arxiu Nacional de Catalunya.

Comissari als ordals de l'Hospital de Santa Caterina, Martí Masferrer. Any 1981.
Ajuntament de Girona, CRDI.

Puntualment, i a l'hora anunciada, ha arribat el president Macià

El 22 de febrer de 1933, el president de la Generalitat, Francesc Macià, inaugura la Clínica d'Infància de l'Hospital:

El senyor Macià [...] s'ha dirigit a inaugurar la sala de cirurgia d'infants que és una bella distribució de petits departaments amb un «solarium» i un menjador adequat per als petits infants pobres que seran esplèndidament assistits pels facultatius de l'Hospital. El senyor Puig Pujades en funcions de Comissari interí s'ha dirigit al President amb belles paraules dient [...]: «Vos senyor Macià – ha dit – que sabeu obrir els braços als miseriosos i comprendre la situació dels humils, haureu copsat l'abast d'aquesta obra que acabeu d'inaugurar» [...] (aplaudiments).

Seguidament el senyor Macià ha respost [...]: «Jo vaig pel món de Catalunya i veig la inquietud material i espiritual que plana damunt els infants. L'obra que hem de realitzar no ha d'ésser solament material, sinó espiritual. Nosaltres volem que totes les avantatges que tenien les classes adinerades puguin ésser copsades també pels humils [...].»

«Visita del President de la Generalitat». *Diari de Girona d'Avissos i Notícies* (22 de febrer de 1933).
«El President de Catalunya a Girona: Inauguració de la Clínica d'Infància». *L'Autonomista* (22 de febrer de 1933).

350 anys
al teu costat

EXPOSICIÓ
Memòria de l'antic
Hospital de Santa Caterina

Espai Santa Caterina
i passatge d'Aristides Maillol
Del 9 de juny al 12 de novembre
de 2016

Cronologia

350 anys
al teu costat

Segles X-XVI

El primer Hospital de Santa Caterina

Els hospitals, a l'època medieval, eren cases d'acolliment, asils: s'hi proporcionava allotjament, aliment i vestit als pobres. Situats als afores de les ciutats, deriven dels antics *xenodochia* o albergs per a pelegrins, vinculats a les seus episcopals.

Eren considerades persones pobres aquelles que no tenien mitjà per guanyar-se la vida. Dins d'aquest grup hi trobem la gent sense diners i sense feina, els malalts, els vells, les vídues o els infants orfes.

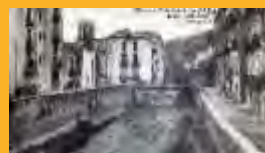
S'entenia que la pobresa era inherent a la societat i que calia prendre mesures per pal·liar-la. L'assistència als pobres era una manera d'exercir la caritat cristiana i, alhora, de garantir la pau social. L'Església fou la principal promotora de la caritat, i va estimular i potenciar la creació d'institucions i pràctiques assistencials: les almoines i els hospitals.

Segle X. Primeres referències al *xenodochium*, a tocar de la Catedral i el Palau Episcopal.

Segle XII. Primeres referències a l'Hospital de la Seu i a l'Hospital de Pedret.

Hospital de Pedret. Jordi Sureda Quera. Any 2000. Ajuntament de Girona. CRDI.

Hospital de la Seu dels Capellans. Sebastià Forquells. Any 1910-1916. Ajuntament de Girona. CRDI.

L'Hospital de la Seu o dels Capellans estava situat al barri de Sant Pere de Galligants, a tocar de l'església de Sant Nicolau. Estava vinculat a la Seu.

L'Hospital de Pedret era conegut també com a Hospital de Sant Llützer, dels Mesells, o dels Leprosos. La lepra era una malaltia molt contagiosa, per això els leprosos eren acollits a la perifèria de les ciutats.

Tenia també una capella dedicada a Sant Jaume, és a dir que també acollia pelegrins.

1212. Fundació de l'Hospital de Santa Caterina.

Els confreres de Sant Martí compren unes terres a tocar de l'Onyar, on avui hi ha el mercat municipal, per a edificar-hi un hospital.

Durant l'època medieval, l'Hospital de Santa Caterina era conegut també com a Hospital Nou (per oposició al Vell o de la Seu, més antic), del Cap de l'Areny o de Passaturis, per la seva situació al final de l'areny de l'Onyar, a tocar de la passadora.

1225. Autorització del bisbe per a construir una capella i un cementiri a l'Hospital.

Mosaic de coberta amb el símbol martirià de santa Caterina. Jordi S. Carrera. Any 1996. Ajuntament de Girona. CRDI.

La capella és dedicada a santa Caterina, el símbol martirià de la qual (la roda amb moles) identifica l'Hospital.

1228. Fundació de la Pia Almoïna, de la mà d' Arnau d'Escala, dedicada a donar pa als pobres.

1245. Fundació de l'Almoïna del Vestuari per a procurar vestit als pobres.

1309. L'Hospital de Santa Caterina queda vinculat a l'administració municipal.

El govern de la ciutat escull, anualment, tres cònsols encarregats de la gestió del centre juntament amb el comanador.

1398. El mercader Jaume Beuda funda un col·legi per als nens abandonats a l'Hospital i institueix una obra pia per a maridar donzelles; és a dir, per a donar dot a les noies pobres.

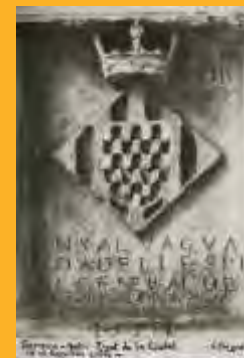
L'Hospital també recollia infants abandonats. A l'entrada del centre hi havia un torn on les criatures podien ser abandonades de forma discreta.

Se'ls procurava una dida que els alimentés i, quan ja eren prou grans, normalment als sis o set anys, se'ls buscaven contractes per fer d'aprenents en tallers (en el cas dels nens) o per servir en cases (en el cas de les nenes).

1432. El rei Alfons el Magnànim concedeix privilegi de salvaguarda a l'Hospital de Santa Caterina.

Ni l'Hospital ni els seus estadants poden ser atacats. Un segle més tard, el 1571, es col·loca una làpida per recordar-ho.

Segle XV, segona meitat. L'Hospital comença a tenir un metge i un apotecari en nòmina.

Escut reial de salvaguarda, 1571. Sebastià Forquells. Any 1911. Ajuntament de Girona. CRDI.

Fins a aquell moment només es procurava allotjament i aliment als pobres, a més de cura espiritual.

Els metges, a l'època medieval, s'ocupaven principalment de les malalties de les classes més benestants, que eren ateses als seus domicilis.

Els cirurgians eren anomenats també barbers, fet que indica el tipus de cures que dispensaven.

350 anys
al teu costat

Segle XVII

El segon Hospital de Santa Caterina

L'entrada a l'època moderna suposa també un canvi en la concepció de la pobresa i les formes d'atendre-la. La pobresa esdevé un problema social i les almoines cada cop més selectives. Les autoritats comencen a prendre mesures de control, i també de repressió, sobre la població marginada.

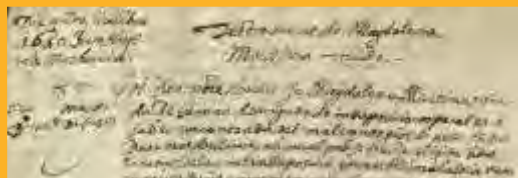
1637. Fundació de l'Hospital de la Misericòrdia, promogut per Jeroni del Real, que ocupa les estances de l'antic col·legi d'en Beuda, situades al costat de l'Hospital de Santa Caterina. Es tracta d'un asil, o hospici, per a nens i ancians, persones que no poden captar.

1648. Negociacions entre el govern municipal i representants del bisbe i el capítol catedralici per redreçar el govern i la gestió econòmica de l'Hospital de Santa Caterina.

Es signa, un any després, una concòrdia per la qual es nomena una junta mixta, formada per dos representants del govern municipal i dos del capítol, que regiran el centre juntament amb l'administrador.

1650, juliol. Propagació de la pesta a la ciutat de Girona.

El primer mort és un infermer de l'Hospital. Davant la insuficiència d'espai per acollir els empestats, s'habilita, a més de l'Hospital de la Misericòrdia, tot l'Hospital de Santa Caterina com a morberia. Els malalts comuns són traslladats al convent del Carme. Fins al desembre s'atenen més d'un miler de malalts.

Document d'una dona referida de pena, 1650, Ajuntament de Girona, Arxiu Municipal (AMG).

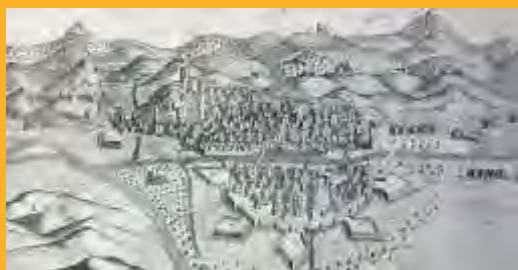
La rapidesa del contagi i la gran mortaldat que causava feien que es prenguessin mesures molt estrictes quan es declarava una epidèmia, com ara aïllar els malalts i cremar-ne les robes.

1653. L'exèrcit francès posa setge a la ciutat de Girona i ocupa l'Hospital de Santa Caterina, entre altres edificis situats fora muralles.

Durant el segle XVII, la ciutat i les comarques de Girona són l'escenari de les confrontacions bèl·liques entre els regnes de França i Castella. Les terres gironines, a més de patir les exigències fiscals per part del monarca castellà, alberguen repetidament les tropes castellanes i fan front a setges i ocupacions de les tropes franceses.

1654. A la fi de l'ocupació francesa, l'Hospital es troba molt malmès i per ordre del governador militar Pablo de Parada és enderrocat (malgrat les protestes del govern municipal) per evitar que sigui pres una altra vegada com a refugi per als enemics.

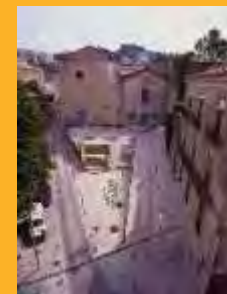
Les pedres de l'Hospital de Santa Caterina són reutilitzades per construir el baluard de Sant Francesc; les autoritats militars reforcen les muralles de la ciutat creant un sistema de baluards.

Plànol de Girona amb una baluard, 1668-1669, Mariana Enrich, Ajuntament de Girona, CRDI.

Juntament amb l'Hospital també s'enderroquen el convent de Santa Clara (avui, a la cruïlla de l'avinguda de Jaume I i el carrer d'Àlvarez de Castro) i el convent del Carme (situat al peu de la pujada de les Pedveres).

Els malalts són traslladats, de manera provisional, al convent de la Mercè.

Convent de la Mercè, Jordi S. Garcia, Any 1999, Ajuntament de Girona, CRDI.

Borsa per a envipar els còrps, 1731, Ajuntament de Girona, Arxiu Municipal (AMG).

1660. El govern municipal crea una obra benèfica per a maridar donzelles.

Cada any se sortegen 50 lliures per a pagar el dot d'una noia pobre de la ciutat.

1665. Es compren uns terrenys per edificar un nou hospital.

Els cabals (20.000 lliures) provenen d'una recollida de diners iniciada el 1663.

1666, 16 de maig. El bisbe Josep Ninot col·loca la primera pedra del nou edifici de l'Hospital.

Les obres són a càrrec d'Esteve Santmartí, mestre de cases; Jaume Boixó, picapedrer i mestre de cases; Josep Brossa, fuster; Narcís Presas, fuster; Bernat Romagós, rajoler, i Jacint Xiquella, mestre de cases.

1677, 28 d'octubre. Es comencen a traslladar els malalts al nou Hospital de Santa Caterina.

1679, 28 de desembre. Inauguració del nou Hospital i consagració de l'església.

1687. Es dicten les *Ordinacions per la bona curació dels malalts*.

350 anys
al teu costat

Segle XVIII

Construcció d'un gran hospital

Al segle XVIII, es reorganitza el sistema assistencial mitjançant la unificació i especialització d'institucions.

Es creen els hospicis com a espais destinats a l'acolliment de persones pobres, i es diferencien dels hospitals, que s'ocupen de les persones pobres malaltes.

1706. Redacció de noves ordinacions per a l'Hospital que regulen les funcions de tot el personal: des dels administradors i metges fins als cuiners i traguers.

1739 -1746. Obres d'ampliació i reforma de l'Hospital. Projecta les obres el mestre Agustí Soriano.

1743. Annexió de l'antic Hospital dels Capellans (o de la Seu) a l'Hospital de Santa Caterina, que esdevé l'únic de la ciutat.

Al segle XVII ja s'hi havia annexionat l'Hospital de Pedret.

1765. Construcció de la Casa de Misericòrdia.

La Casa fou fundada el 1763 pel llegat d'Ignasi Colomer i de Cruilles. L'edifici, just al davant de l'Hospital, estava destinat a acollir noies pobres i mares solteres.

Entrada de la Casa de Misericòrdia, s. XVIII. Ajuntament de Girona. CRD.

Retrat del bisbe Tomàs de Lorenzana, arribada a l'Hospital de Santa Caterina, s. XVIII. Ajuntament de Girona. Museu d'Història de Girona.

1776. Fundació de l'Hospici de Girona gràcies a la promoció del bisbe Tomàs de Lorenzana.

Incorpora les propietats i l'edifici de la Casa de Misericòrdia, a més de les rendes de l'antiga Almoïna del Pa.

Assumeix l'assistència als grups desfavorits, nois i noies pobres, indigents i ancians, als quals, a més de residència i aliment, se'ls proporciona feina per evitar la vagància.

Entra en funcionament el 1781.

L'Hospital de Santa Caterina continua acollint els infants orfes i abandonats.

1781-1785. Instal·lació de la Casa de la Convalescència, annexa a l'Hospital.

És costejada a partir del llegat de Narcisa de Caramany i acull els malalts convalescents.

Plànol de l'Hospital de Santa Caterina del segle XVIII. Agustí Soriano, any 1739. Diputació de Girona. Arxius General de la Diputació de Girona.

1793. Arribada dels germans de la Caritat de la Santa Creu i Sant Pau, procedents de l'Hospital General de Barcelona, per atendre els malalts.

1794. Arribada de tres germanes de la Caritat de la Santa Creu i Sant Pau per atendre les dones malaltes.

1794. Nomenament d'una junta de set membres per gestionar l'Hospital.

La Junta de Señores Administradores està formada per dos regidors de l'Ajuntament de Girona, dos canonges de la Seu, dos particulars i el bisbe.

1808-1809. Guerra del Francès: setges de Girona.

L'Hospital acull soldats ferits de baixa graduació de diversos regiments que participen en la defensa de la ciutat.

350 anys
al teu costat

Segles XIX-XX

Cap al tercer Hospital de Santa Caterina: nou edifici i nous usos

Al segle XIX, l'Hospital de Santa Caterina és conegut com l'Hospital Provincial de Beneficència: acull, a més dels malalts pobres de la ciutat, els infants abandonats i les persones dements de tota la província.

Al començament del segle XX els metges esdevenen personal fix de l'Hospital, i a mitjan de segle el personal laic, infermeres i infermers substitueixen les monges en l'atenció als malalts.

Així mateix, la beneficència, especialment durant la República (1931-1939), és substituïda pel dret al benestar i a la salut de totes les persones, com a raó de ser dels hospitals.

1849. Llei de Beneficència. La Diputació assumeix les competències en matèria de beneficència i, per tant, la gestió de l'Hospital.

1855. Llei de Sanitat. Metges i farmacèutics municipals han de donar assistència sanitària als pobres locals.

1885. Redacció del *Reglamento para el Régimen y Administración de la Beneficencia Pública Provincial*. L'Hospital s'estructura en tres grans àrees: Malalts, Dements i Maternitat.

El Mascardell de Salt (actualment al Mas Cardell).
Antic Asongegit. Any 1926-1938. Ajuntament de Girona. CRDI.

El doctor Pompeu Pompeu Carbó.
E. Serra Martí. Any 1922. Ajuntament de Girona. CRDI.

1886. La Diputació compra el Mas Cardell de Salt per atendre-hi els malalts mentals.

1908. Les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, per acord amb la Diputació, es fan càrrec de l'atenció dels malalts de l'Hospital de Santa Caterina.

1914. La Mancomunitat de Catalunya assumeix les competències sobre l'assistència sanitària.

A partir de 1920, a l'Hospital de Santa Caterina s'hi s'instal·la la llum elèctrica, la xarxa d'aigua corrent i la calefacció. Es creen també nous serveis destinats al conjunt de la població, com ara la Maternitat, i s'inicien diverses campanyes de salut.

1925. Creació de l'Institut Provincial d'Higiene.

Engega diverses campanyes de vacunació i sobre prevenció de malalties.

1928. L'Hospital modernitza les seves instal·lacions: s'instal·la un servei de raigs X, es crea un consultori per a patologies genitourinàries, com la sífilis, i es fan obres de millora i embelliment de l'edifici, com ara la restauració del pati i la decoració d'esgrafiats, feta per Josep M. Busquets.

1930. Creació d'un dispensari de lluita antituberculosa i acció social.

1931. Durant la República, l'Hospital de Santa Caterina, juntament amb l'Hospital Psiquiàtric de Salt, passen a dependre de la Comissaria Delegada de la Generalitat.

El primer esdevé l'Hospital de les Comarques Gironines, i el segon és anomenat Sanatori Martí i Julià, en homenatge a Domènec Martí i Julià, psiquiatre que va promoure una reforma en el tractament dels alienats.

1933. Francesc Macià, president de la Generalitat, inaugura la Clínica d'Infància de l'Hospital.

El servei és promogut pel pediatre Pompeu Pascual Carbó.

1936-1939. Guerra Civil. Personal laic assumeix l'atenció als malalts. L'Hospital acull la primera promoció d'estudiants d'infermeria o aspirants al cos auxiliar sanitari i s'organitza el Socors Blanc per ajudar els refugiats i adaptar l'Hospital a les necessitats de la rereguarda.

1940. La gestió de l'Hospital retorna a la Diputació Provincial.

Dècada dels 70. S'inicia un procés d'especialització en determinats serveis perquè l'Hospital de Santa Caterina esdevingui un centre sanitari de referència en uns àmbits determinats: oncologia, obstetrícia i ginecologia, urologia i pneumologia.

1984. Constitució de l'Institut d'Assistència Sanitària (IAS), que assumeix la gestió dels hospitals i l'assistència mèdica que fins ara tenia la Diputació.

1988. Es planteja la necessitat de canviar l'emplaçament de l'Hospital. El 1995 surt a concurs la redacció del projecte del nou hospital.

1998. Es col·loca la primera pedra al Parc Hospitalari Martí i Julià de Salt, on s'ubicarà el nou hospital: serà el tercer edifici de l'Hospital.

2004. L'Hospital de Santa Caterina tanca les seves portes. Trasllat i inauguració del nou Hospital de Santa Caterina al Parc Hospitalari Martí i Julià.

El nou centre de l'Hospital. IAS. 2004.

2006. S'inicien les obres de reconversió de l'edifici en seu de la Generalitat a Girona. El projecte de reforma és dels arquitectes Josep Fuses i Joan M. Viader.

2010, juny. Inauguració de la nova seu de la Generalitat de Catalunya a Girona.

350 anys al teu costat

EXPOSICIÓ

**Espai Santa Caterina
i passatge d'Aristides Maillol
Del 9 de juny al 12 de novembre
de 2016**

Generalitat de Catalunya a Girona
Diputació de Girona
Ajuntament de Girona
amb la col·laboració del Museu d'Art de Girona

Comissariat
M. Àngels Adroer
Rosa Corney
Anna Gironella
Natàlia Navarro
Laura Tàrrega

Disseny
Xavier Roqueta (Diputació de Girona / Oficina de Difusió)

Comunicació i difusió
Generalitat de Catalunya / Direcció General de Difusió
Diputació de Girona / Oficina de Difusió / Oficina de Comunicació
Ajuntament de Girona / Oficina de Comunicació, Documentació i Màrqueting

Producció i muntatge
INSA 2004

Audiovisual
Frame Girona. Agència de Comunicació i Publicitat

Assessorament lingüístic
Diputació de Girona / Oficina de Serveis Lingüístics

Fons d'imatges
Air Gir. Fotografia-vídeo aeri
Arxiu General de la Diputació de Girona
Arxiu Nacional de Catalunya
Centre de la Imatge de la Diputació de Girona (INSPAI). Diputació de Girona
Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI). Ajuntament de Girona
Emília de Puig
Fons d'imatges de la Generalitat a Girona
Fons d'imatges de l'Institut d'Assistència Sanitària (IAS)
Fundació Mascort
Xevi F. Güell

Prestadors
Antiguitats Ernest Comas
Bisbat de Girona
Institut d'Assistència Sanitària (IAS)
Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) - Girona
Museu d'Art de Girona (md'A) / Fons Diputació de Girona

Agraïments
Martí Blesa Millan, Pep Iglesias, Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols, Plural Comunicació, Restauracions Narcís Batlle, Josep Torrent.

Tots els autors de les publicacions citades: Narcís-Jordi Aragó, Núria Astorch, Miquel Borrell i Sabater, Sílvia Callavé, Eduard Canal, Narcís Castells, Josep Fuses, Rosa Maria Gil Tort, Anna Gironella, Marta Jou, Isabel Juan, María José Lloveras, Josep Margall, Martí Masferrer, Enric Mirambell, Joaquim Miret, Josep Maria Nolla, Lluís Palahí, Pompeio Pascual, Antoni Prados, Josep Pujol, Francesc Reixach, Jordi Sagrera, Jaume Torrent, Carles Vela, Joan Maria Viader.

Equip de Serveis Comuns i col·laboradors de la Generalitat de Catalunya a Girona.

I a tots els qui de manera directa o indirecta han fet possible aquesta exposició.